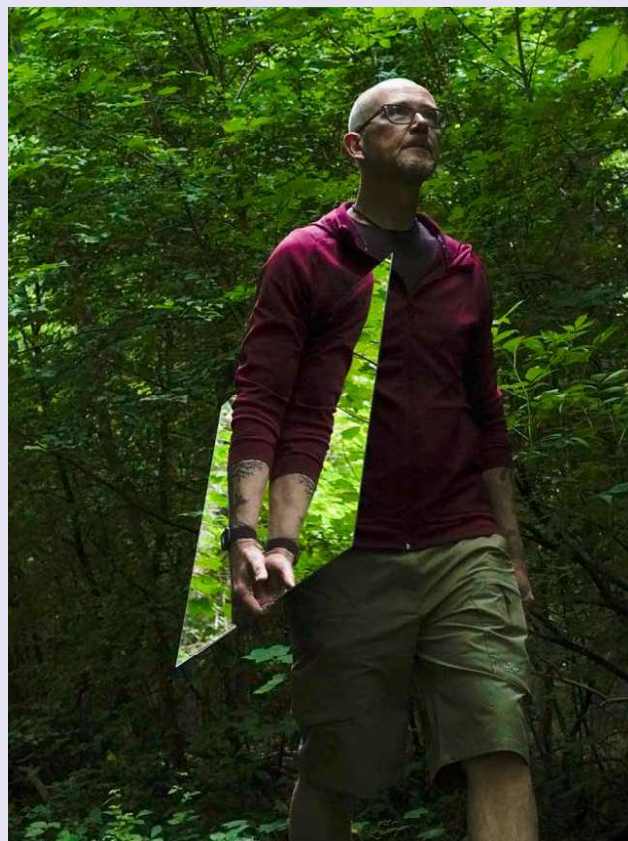

Af Mickey Gjerris
TEOLOG OG LEKTOR I BIOETIK

DET ER FORUNDERLIGT AT VÆRE MENNESKE

Mickey Gjerris er teolog og lektor i bioetik. Han har i de sidste 20 år forsket i etiske spørgsmål vedrørende natur, etik, teknologi og mennesker. I år modtog han Ebbe Kløvedal Reichs demokratistafet, der uddeles i Vartov hvert år i forbindelse med grundlovsdag. Her er den tale, han holdt i forbindelse med modtagelsen.

Det er forunderligt at være et menneske. At ånde luften i fulde drag. Modtage utallige indtryk af lys, farver, dufte, berøringer og ord. Give indtrykkene udtryk i form af tanker, digte, sange og små glædesdansen onsdag aften i køkkenet.

Sådan er det selvfølgelig ikke hele tiden og ikke for alle. Smerter og sygdom, fattigdom og sult og andre menneskers ligegyldighed kan hindre forundringen i at finde vej. Kroge os sammen om vores bekymringer for det nære og det fjerne.

Der er nok at bekymre sig om. Ja, ifølge den tyske filosof Martin Heidegger er det netop evnen til at bekymre sig om fremtiden, der kendetegner mennesket. Livet er et liv i bekymring. Og derfor kan forundringen have svære kår – også hos os, der har været så heldige at få en plads i solen sammenlignet med så mange andre på denne planet. Selv for os kan det være svært at finde plads til forundring af bare bekymring.

Krig i Europa, millioner og atter millioner af mennesker dømt til den yderste fattigdom af en økonomisk verdensorden, som vi selv lever højt på, naturødelæggelse, populismens erosion af den demokratiske samtale. Artsuddøen, markedsgørelsen af snart sagt alle menneskelige aktiviteter og hyperforbrugssamfundets fortsatte fordømmelse af borgerne ... Der er nok at bekymre sig om.

Netop derfor er det så vigtigt at holde fast i forundringen. Det gode liv findes i balancegangen mellem yderpunkterne. Der er nok at bekymre sig om og god grund til det, men der er også nok af forundres over – og god grund til at gøre det.

For 14 milliarder år siden var der intet – end ikke det tomme rum. Der var ingenting inde i ikke noget. Og så opstod noget. En singularitet. Universet presset sammen i en partikel, der siden har udvidet sig. En begivenhed, der nu rummer 100 milliarder af galakser med 100 milliarder stjerner i hver. Og i en af de galakser omkring en af de stjerner opstod for ca. 4,8 milliarder år siden planeten Jorden.

Og så skete noget endnu mere forunderligt: For ca. 3,8 milliarder år siden opstod livet. Et fortsat og stædigt oprør mod den anden termodynamiske lov. En midlertidig orden i et system, der uafvendeligt bevæger sig mod uorden. Først i form af encellede organismer,

senere mere og mere komplicerede organismer, der gennem en ubrudt, næsten 4 milliarder år lang historie har ført til, at stenen nu er dækket af en tynd hud af jord, vand og luft, som vi kalder biosfæren.

I den myldrer myriader af væsener, der hver især er et livsspor. Alle vævet sammen med de andre i en lang fortælling om skabelse og tilintetgørelse. Og den fortælling er også vores. Dette nu er det foreløbige resultat af en 14 milliarder år lang fortælling. Engang var intet til. Engang skal alt, hvad der er til, ikke være til mere. Men lige nu er det til – i mellemrummet mellem

“Det er en krise, der rækker dybt ned i rødderne af vores kultur. En krise, der i sidste ende skyldes vores forestilling om, at vi er de eneste, der er noget ganske særligt. At denne planet og alt, hvad der lever på den, på en eller anden måde er ‘vores’.”

– MICKEY GJERRIS

ikkeværen og ikkeværen er der væren: Andromeda-galaksen, planeten Venus, Andesbjergene, arten isbjørn og dine kære er til i stedet for ikke at være til. Det er da forunderligt.

Bekymring og forundring. To fænomener, der går hånd i hånd med de to opgaver, der følger med at være et menneske: bestræbelsen på at blive den bedste, man kan. At udfolde sit potentiale for at løfte ansvaret for andre, så godt som man nu kan ... og så tage imod tilværelsen i forundring over at være til.

Bekymring og forundring. Det er de to reb, vi skal søge at gå på over det store mørke, der venter. For sådan er det også: Den store trolde tager os alle. Vi er forfængelig ormeføde, men netop derfor er det så vigtigt, at vi bruger den tid, som er vores, til noget, der er tiden værd.

Der kan synes langt fra forundringen over overhovedet at være til til det politiske spil, der fylder medierne. Langt fra beslutninger om kontanthjælp, affaldssortering og større anlægsprojekter til forundringen over at være en del af et livsspor gennem evolutionshistorien, der er endt med netop denne krop og dette sind. Men politik er i sidste ende et forsøg på at håndtere bekymringerne og give plads til forundringen. Eller burde være det.

Det er imidlertid ikke altid til at få øje på. Brudte valglofter, formummet talen-uden-om, pleje af særinte-

resser, uværdig klyngen sig til indflydelse, vennetjenester og undertiden så grove benægtelser af virkeligheden, at man sidder mundlam tilbage og let forfalder til kynisme. Men lader vi kynismen sejre og vender os bort fra den demokratiske samtale, så bliver kun de tilbage, der ikke har plads til andet end egne bekymringer og de løsninger, som gavner dem selv mest. Så kynisme er ikke svaret. Det er i stedet at insistere på forundringens rolle i et demokrati. For det er forundringen, der kan hjælpe os med at skelne mellem bekymringerne. Forundringen, der kan bringe os på sporet af, hvad det er, som vi bør bekymre os om, hvorfor vi bør bekymre os om det, og i hvilken retning vi skal søge løsningerne.

Den omfattende naturkrise, som vi står i, er et mere end oplagt eksempel. Det er en krise, der rækker dybt ned i rødderne af vores kultur. En krise, der i sidste ende skyldes vores forestilling om, at vi er de eneste, der er noget ganske særligt. At denne planet og alt, hvad der lever på den, på en eller anden måde er ‘vores’. En blot og bar ressource til vores behov og fornøjelse i stedet for et fællesskab, hvor vores særlige evner giver os så meget desto mere ansvar for at drage omsorg for alt det andet.

Vi har lukket øjnene for vores eget potentiale og stillet os tilfreds med grådighedens fortælling. Men vi kan være så meget mere. Som forfatteren Kurt Vonnegut

siger: "Vi bliver til det, som vi forestiller os, at vi er, så vi skal være forsigtige med at forestille os, hvad vi er". Så måske er det på tide at folde drømmens faner ud, som digteren bød os, og sammen udvikle nye visioner for, hvem vi egentlig kan blive til.

De kriser, vi står i, rækker langt ud i fremtiden, men sætter allerede nu deres præg på vores liv både fysisk og psykisk. Klimasorg, klimavrede og klimaangst er ikke udtryk for forstyrrede unge menneskers sans for dramatik. Det er fuldt og helt rimelige svar på den situation, vi står i. I særdeleshed når man ser, hvordan vi, de voksne i rummet, i årtier har været mere bekymrede for vores egen nuværende velstand end de kommende generationers fremtidige velfærd.

De unge er bekymrede for, hvordan de skal kunne få dækket de basale behov i en varmere verden med voldsommere vejrfænomener, økologiske sammenhænge under hastig nedbrydning og social uro pga. millioner og millioner af klimaflygtninge. Vi voksne er bekymrede for, om nogle vil røre ved luksusprivilegier som flyrejser, røde bøffer og en i øvrigt uforståeligt stor materiel velstand.

Det er selvfølgelig en overdrivelse og en forsimp-ling. Alt er altid mere kompliceret end sort og hvidt. At gennemføre en bæredygtig transformation af et hyperforbrugssamfund, der hviler på illusionen om, at man kan have uendelig vækst i et lukket system, er – ikke overraskende – en vanskelig ting. Men for mange unge er alt, de ser, at de 'voksne' står med bekymrede miner og lader som om, at de har styr på det, imens vi klamrer os til fortidens privilegier og med fetichistens enøjethed håber på teknologiske mirakler i stedet for at ændre livsstil.

Mit håb er, at forundringen kan hjælpe os. Forundring over tilværelsens små og store mirakler og over den mageløse, skrøbelige natur, vi er indfældet i. En forundring, der kan bibringe os glæde og taknemmelighed over at være til og hjælpe os til at rette vores bekymringer mod de rette ting og de rette strategier. En forundring, der kan hjælpe os til at se, at gode liv ikke findes i materiel overflod, men i at være bevidste dele af et mere end menneskeligt fællesskab, hvor vi løfter det ansvar, som vi hver især magter, og støtter hinanden, når vi vakler.

I fællesskab kan vi forhåbentlig tage fat på den opgave, som bekymringerne byder os at løfte. Og i det arbejde er muligheden for at opleve fælles forundring, glæde og taknemmelighed over i hvert fald for en stund at være her mellem ikkeværen og ikkeværen, som værende, åndende, følede væsener under samme himmel. For det er forunderligt at være menneske.

Blå bog: Mickey Gjerris er uddannet teolog (ph.d.) og arbejder som lektor i bioetik ved Det Natur- og Biovidenskabelige Fakultet på Københavns Universitet. Han har udgivet en lang række artikler og bøger om aktuelle etiske spørgsmål. Senest bøgerne *Skildpaddetanker* i 2017, *Naturens sprog* i 2018 og *Upraktisk håndbog i lysegrønt håb* i 2019. Fra 2011 til 2016 var han medlem af Det Ethiske Råd.

Om demokratistafetten: Hvert år på grundlovsdag videregives Ebbe Kløvedal Reichs demokratistafet ved et arrangement i Vartov. Grundlovsarrangementet er en festlig fejring af demokratiet og sætter fokus på både grundloven og demokratiets tilstand. Grundtvigsk Forum afholder arrangementet sammen med Oplysningsforbundet DEO.

“Mit håb er, at forundringen kan hjælpe os. Forundring over tilværelsens små og store mirakler og over den mageløse, skrøbelige natur, vi er indfældet i. En forundring, der kan bibringe os glæde og taknemmelighed over at være til og hjælpe os til at rette vores bekymringer mod de rette ting og de rette strategier.”

– MICKEY GJERRIS